

* Dominanta a literatura změny

* Robert Scholes: The Roots of Science Fiction

* (in Structural Fabulation, 1975)

* Inspirace ruským formalismem

* Dominantní modus - od 18. století do raného 20. - realistický modus
→ menšinové formy koozistující s převažujícím realismem (gotický román).

* 20. století: Darwinova evoluční teorie, Einsteinova teorie relativity, Wittgensteinova lingvistická filozofie, Köhlerovou gestalt psychologie, strukturální antropologie Levi-Strausse, Wienerova kybernetika...

* Rychlost vývoje, neustálost změn, znalost odlišných kultur → zásadní změny ve vztahu k realitě:

„Nakonec jsme začali vnímat, že naše sociální a jazykové systémy sdílejí určité vzorové podobnosti, že i naše nejintimnější způsoby chování jsou řízeny behaviorálními konfiguracemi mimo naše vnímání a ovládány pomocí biologických regulačních systémů, které lze změnit aplikací různých léků, hormonů a dalších biologických podnětů“ (SCHOLES 1975: 37-8).⁸¹

Nespolehlivost smyslů

Nepoznané a nepoznatelné

Částečnost poznání

Nestálost, komplexnost a vzájemná propojenost věcí

Omezenost racionality

Mutace spekulativní literatury odvozující svou tradici od myšlenek Mora, Swifta a Bacona a ovlivněnou radikálním rozšířením a prohloubením lidského poznání

**Strukturální
fabulace**

Kognitivní
reflexe světa

Potěšení z
narace

* „Stručně řečeno, nyní jsme si natolik vědomi toho, že naše životy jsou součástí vesmírných vzorců, že jsme svobodní spekulovat tak svobodně, jako nikdy předtím. Tam, kde cokoli může být pravdou - někdy, někde - nemůže existovat kacířství. A tam, kde vzory samotného vesmíru vedou naše myšlenky tak mocně, tak krásně, nemusíme se bát ničeho, krom vlastního nedostatku odvahy“ (SCHOLES 1975: 38).

„Tak vakuum vznikne, když se ‚vážná‘ literatura odvrátila od vyprávění příběhů, bylo zaplněno populárními formami, nekladoucími si nároky na jakékoli hodnoty, s výjimkou rozkoše z narace. Ale naprostá prázdnota těchto forem, obvyklá u většiny z nich, vytvořila další mezeru, pro formy uspokojující čtenářovu potřebu narace bez potlačování jeho intelektu“ (SCHOLLES 1975: 40, vlastní překlad).

Strukturální fabulace (science fiction)

Spekulace
Budoucnost
Alternativa
Nadšení

Neuchopitelnost celku světa
(postmoderna)

Iluzivnost smyslu

Tříštění příběhu

Odhalení fikčnosti světa

Nejistota

Aktualizace mýtu
(fantasy)

Návrat?

Reinterpretace

Pevnost hodnot

Oživený, důvěrný

vztah k realitě

* Ruská (sovětská) science fiction

* Vladimír Odojevský - Rok 4338

* 1840, vydáno až 1926

* Sen osvícenského ruského intelektuála o ideální monarchii - Petrohrad jako nejvýznamnější město světa, moudrá a spravedlivá vláda cara, úcta filozofii a historii, pokročilá technická (včetně elektrická informační síť)

* Utopie (Vladimír Čikolev, Alexej Rodnych)

* Vliv J. Vernea (Vladimír Udinský, Vladimír Semjov)

* Kosmické lety

Konstantin Ciolkovskij - zakladatel kosmonautiky, průkopník teorie kosmických letů

Na Měsíci (1893), *Sny o Zemi a nebi* (1895), *Do vesmíru* (1920) - stavba a let meziplanetární několikastupňové rakety

Utopický román v dopisech

*Neznámý svět
K jižnímu pólu
Králové
vzduchu*

Popularizace odbornými kruhy nepřijímaných myšlenek

* David Lindsay

* (1876 - 1945)

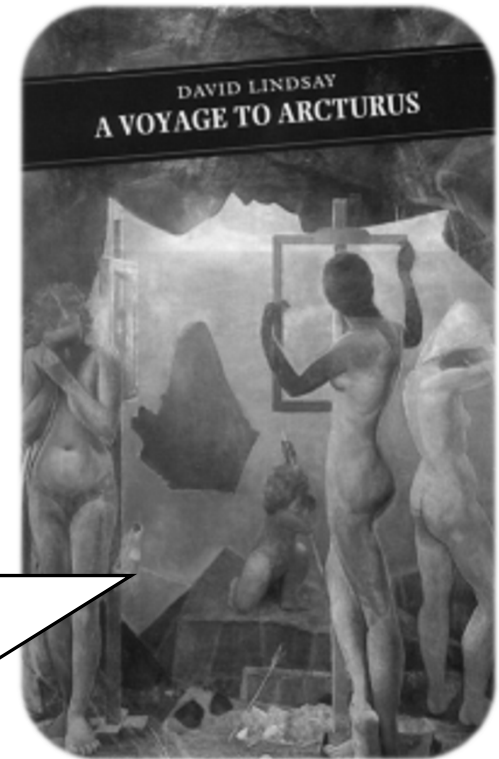
* *A Voyage To Arcturus* (1920)

* Seance

Okultismus

Godgame

Scientific
romance

* Průvodce - násilí, nespolehlivost

* Cesta z observatoře - spíše magie - dvě lahve se zázračnou tekutinou

* Demiurg - gnosticismus - THE TRUE REALITY - severská mytologie

* Schopenhauer, Nietzsche

Zrcadlení - smysly a životní postoj

* Zkoumání filozofických systémů

* Hledání smyslu života

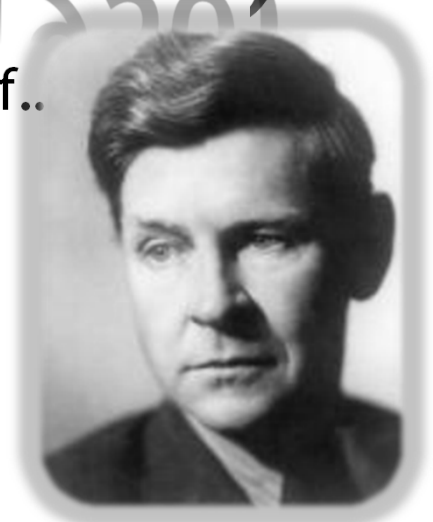
Filozofická a duchovní pout'

* Bez příkras - brutalita

Po první světové válce

* Olaf Stapledon (1886-1950)

- * Lem, Lewis, Clarke, Aldiss, Borges, Churchill, V. Woolf..
- * Moderní čaroděj, 1979 (Krypty a draci, 2004)
- * "fantastic fiction of a semi-philosophical kind"
- * Bez povědomí o existenci žánru - zděšení z magazínů
- * Last and First Men
- * Přivlastnění SF komunitou \implies opomíjen historiky moderní literatury
- * Kingsley Amis in New Maps of Hell (1960)
- * Brian M Stableford: Scientific Romance in Britain 1890-1950 (1985)

Transhumanismus, terraformace,
genetické inženýrství

Nálada, dlouhodobá perspektiva, bez hrdinů

* Význam magazínů pro vývoj fantastiky

- * Potřeba
- * Široký okruh čtenářů
- * Odpovídající počet autorů
- * Obecná dostupnost - cena, periodicitu (množství rukopisů → vývoj autorů)
- * DIME NOVELS (šestákové romány pro mládež - USA, rozkvět od 80.-90. let 19. století)
- * PULP MAGAZINES (pulp - papírová drt', nejlevnější papír) - zábavné čtení pro nenáročného čtenáře
- * 20. a 30. léta 20. století
- * Většina produkce zaslouženě zapomenuta x základní kameny rozvoje moderní fantastiky
- * 30. léta - Americké SF časopisy do VB - 1937 - Tales of Wonder

*Pulpové magazíny v USA

* Hugo Gernsback (1884 Lucembursko - 1967, New York)

* Science and Inventions - od 1908

* 1923 - speciální číslo věnované „scientific fiction“

* **Amazing Stories**, 1926

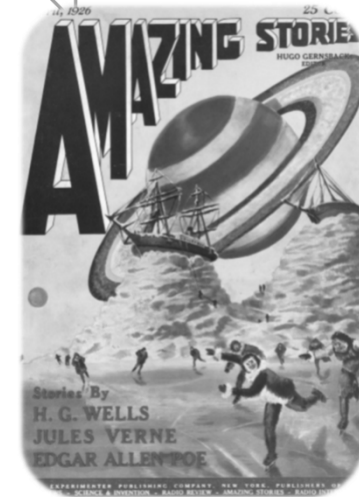
* Klíčové pro vznik fandomu - zveřejněné adresy
příspěvatelů (texty, dopisy)

* *"75 percent literature interwoven with 25 percent science"*

* Fantastika (science fiction) jako šířitel a popularizátor vědeckých poznatků

* *„Nejen, že tyto úžasné příběhy jsou ohromně zajímavé čtení - jsou vždy poučné. Dodávají znalosti... ve velmi stravitelné formě.“*

Cena HUGO

Astounding Stories of Super Science, 1930

Wonder Stories, 1929-1955

* **Edgar Rice Burroughs** (1875-1950)

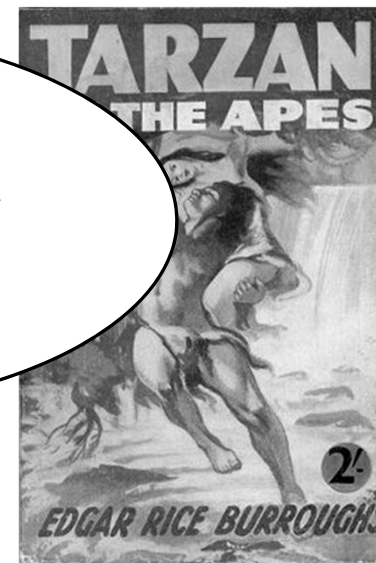
* Tarzan

* John Carter - Mars

* Carson Napier - Venuše

* Pellucidar - uvnitř duté země,
inteligentní ptakoještěři zotročující lidstvo

H. Rider Haggard
(1856 -1925)
ZTRACENÉ SVĚTY
Afrika, Mexiko,
Island

* Bez ohledu na zdání realističnosti

* Vlastnoručně sestrojené rakety, mechanický krtek

* Dobrodružství, fantazie, romantika, hrdinství

Space opera

Heroic fantasy

* **FANTASY MAGAZÍNY**

* **Weird Tales**, 1923 - 1954, znovu obnovován, nyní od 1988 - horor

* **Unknown**, 1939 - 43 (John W. Campbell)

* **The Magazine of Fantasy & Science Fiction**, od 1949

*F (rederick). Orlin Tremaine

* (1899 -1956)

* 1933 - editor magazínu Astounding Science Fiction

* Ondřej Neff: Tremaine byl první, kdo si uvědomil, že VFL nevystačí pouze s dobrodružnou zápletkou prostoupenou báječnými mašinkami.

* Koncepce „myšlenkové varianty“ - v každém čísle ASF minimálně jeden příběh musí vrhnout nové světlo na určitou problematiku.

* Sociální problematika do té doby nezajímavá - Wells v USA v té době znám kvůli fantastické technice (stroj času apod.), sociální a etický podtext stranou.

* Spekulativní kritická SF - ani bavit ani strašit ani vzrušovat vynálezy budoucnosti a průhledy do galaktických dálek, ALE zamýšlet se nad SOUČASNÝM SVĚTEM a jeho negativními skutečnostmi.

* SF literatura neuniká ze skutečného světa, ale navrácí se k němu

*Zlatý věk science fiction

* Od 1938 do cca 1946

* **John Wood Campbell Jr.** (1910 - 1971)

* 1937 - po Tremainovi redaktorem časopisu *Astounding Stories*

* *The Encyclopedia of Science Fiction* (J. Clute) : *"More than any other individual, he helped to shape modern sf."*

* Hlavní funkce fantastiky uvnitř ní samé - umělecky svébytný žánr → na úrovni mainstreamové literatury

* Důraz na literární kvalitu textu - inspirace krásnou literaturou

* Ohromný nárůst kvality SF - od dobrodružných historek a space oper k literatuře

* NAVÍC

* Fantastika stojí nad ostatní literaturou, protože dokáže nejlépe a nejúplněji postihnout realitu moderního světa

* Hledání talentů, rozvíjení jejich nadání, inspirace - zákony robotiky, Historie budoucnosti

*Campbellovy zásady psaní SF

- * Budoucnost musí být obyvatelná
- * Už ne jen třpytivá kulisa pro dobrodružný děj
- * Následky každé změny je třeba domyslet - každý vynález má dopad na civilizaci
- * Akce podřízena reakci postav - „I když je vaším hrdinou robot, lidský čtenář čeká na jeho lidské reakce.“
- * Neodmítal sebefantastičtější nápady - všechny ale musely mít svou vnitřní logiku
- * Stejně jako Gernsback technický optimista - připouštění negativních dopadů technického pokroku, ale spíše jako povzbuzení k usilovnému bádání, neboť *„neduhy vyvolané působením staré techniky jistě dokáže vyléčit technika nová“*.
- * Clifford Simak, Henry Kuttner, Jack Williamson
- * Isaac Asimov, Robert A. Heinlein, A²E. van Vogt, Theodore Sturgeon

Výchova nových autorů

* Isaac Asimov

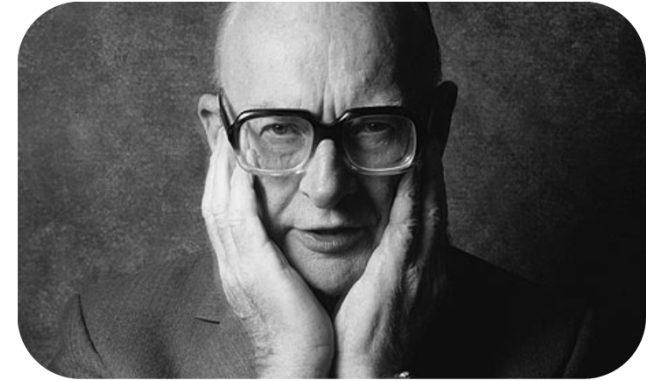

- * Izák Judovič Ozimov
- ** 1920 Petrovič v Rusku - zemřel 1992, New York, USA
- * Spisovatel a biochemik, přes 300 vědeckých, populárně naučných a beletristických titulů, řada ocenění (Hugo, Nebula, Locus)
- * **Tři zákony robotiky** (1942 - *Hra na honěnou*)
 - * 1) Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby bylo člověku ublíženo.
 - * 2) Robot musí poslechnout člověka, kromě případů, kdy je to v rozporu s prvním zákonem.
 - * 3) Robot se musí chránit před poškozením, kromě případů, kdy je to v rozporu s prvním nebo druhým zákonem.
- * **Nultý zákon:** Robot nesmí ublížit lidstvu nebo svou nečinností dopustit, aby mu bylo ublíženo.
- * Série *Nadace* (1951-93, č. 1991-95) *Ani sami bohové* (1972, č. 1992) - Friedrich Schiller „*Proti hlouposti ani sami bohové nic nezmohou.*“
- * *Ocelové jeskyně* (1954, č. 1970), *Nahé slunce* (1957, č. 1994), *Roboti úsvitu* (1983, č. 1993), *Roboti a impérium* (1985, č. 1993) *Já, robot* (1950, č. 1981)

- * Už dávno jsem se rozhodl dodržovat jedno pravidlo: vyjadřovat se jasně. Odvrhl jsem všechny poetické, symbolické, experimentální a podobné styly, které by mi mohly, kdybych v tom byl dobrý, získat Pulitzerovu cenu. Budu zkrátka psát jasně a navážu tak vřelý vztah se svými čtenáři. A profesionální kritici? Nu, ti si mohou dělat, co chtějí.
- * Funkce dialogu: co se děje a proč \implies není moc co interpretovat
- * Absence sexuality a mimozemských forem života \implies V Ani sami bohové trojí pohlaví a popis rozmnožování.
- * Bez daru líčení, evokace krajin a postav - mluvící hlavy.
- * Asimovovská/klasická SF - až na imitátory už jen součástí historie žánru.
- * Cesta do budoucnosti větší než minulost, důvěra, jistota budoucího vývoje.
- * Agrofobie, samotářství, minimální porozumění světu a zájem o mezilidské vztahy.
- * Nightfall (1939)
- * Roboti - budoucnost ovlivněna informatikou, ne roboty - ne robotika, ale vztah mezi roboty a lidmi
- * Nadace - trilogie, historie Římské říše, úpadek, daleká budoucnost - 60 000 v budoucnosti X blízká budoucnost v SF

J. Clute: He, and modern SF, were born together.

* Arthur C. Clarke

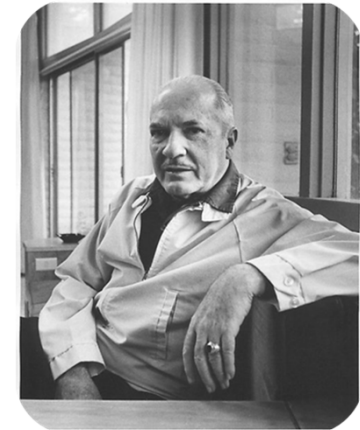

- * 1917 Minehead, VB- Kolombo, Srí Lanka
- * Hard SF Technický optimismus
- * Vynálezce principu geostacionární telekomunikační družice.
- * Myšlenka satelitu zavěšeného na pevném místě na obloze už v roce 1945.
- * Planetka „4923 Clarke“ a dinosaur Serendipaceratops arthurcclarkei (australský Inverloch)
- * 1986 založil Cenu A. C. Clarka - za nejlepší science fiction na britské půdě
- * 1974 - interview o budoucnosti lidstva - online bankovníctví, nakupování, smartphony...
- * 2001: Vesmírná Odyssea (1968, č. 1971) - mimozemští dozorcí usměrňující osud lidstva, Setkání s Rámou (1973, č. 1984), Zpráva o třetí planetě (výbor povídek 1982), Konec dětství (1953, č. 1992) - zájem o paranormální jevy, později se distancuje. Tajemný svět Arthura C. Clarka (1981), Svět tajemných sil Arthura C. Clarka (1984)

* Zpráva o třetí planetě (1982)

- * Předem znám odpověď, již budou dávat mí kolegové, až se vrátíme zpět na Zemi. Budou tvrdit, že Vesmír nemá žádný účel ani plán, neboť v naší Galaxii ročně exploduje na sto sluncí a právě v tomto okamžiku umírá v hlubinách vesmíru nějaká civilizace. Zda ti tvorové během svého života konali dobro či zlo, v tom koneckonců není rozdíl: boží spravedlnost neexistuje, protože žádný bůh není. Nicméně to, co jsme spatřili, ještě nic takového nedokazuje. Každý kdo tak argumentuje, je ovládán emocemi, nikoli veden logikou. Bůh není povinen ospravedlňovat své počínání člověku. On, jenž vybudoval Vesmír, může jej zničit, kdykoli se mu zachce. A je to od nás drzost – nebezpečně blízko k rouhání – říkat, co smí, a co ne. To bych ještě mohl přijmout, ačkoli není snadné hledět na celé světy a národy vržené do pece ohnivě. Avšak nadchází okamžik, kdy musí zakolísat i víra nejhlubší a právě nyní, když pohlížím na výpočty ležící přede mnou, vím, že jsem dospěl až do tohoto bodu. Nebyli jsme schopni určit – předtím, než jsme mlhoviny dosáhli – před jakou dobou exploze proběhla. Ted' podle astronomických úkazů a stop ve skalách té jediné planety, jež přežila, jsem schopen datovat ji velmi přesně. Víím, kterého roku dosáhlo světlo tohoto kolosálního vzplanutí naší Země.
- * Víím, jak jasně kdysi zazářila supernova, jejíž mrtvé tělo se vytrácí za naší řítící se lodí, na pozemském nebi. Víím, jak musela planout dole na východě předtím, než vzešlo slunce, ve skvoucím se rozbřesku jako maják. Nemůžeme být na pochybách: prastará záhada je konečně rozluštěna. Ale, bože, – mělš přece tolik hvězd, které jsi mohl použít! Opravdu bylo nutné svrhnout ty lidi do ohně, aby symbol pomíjející velikosti vzplál nad Betlémem?
- * „Podívej,“ zašeptal Chuck a George zvedl⁹⁶oči k nebi. Všude nad jejich hlavami, v naprostém tichu, vyhasínaly hvězdy.

* Robert Anson Heinlein

- * 1907 Missouri, USA -1988 Kalifornie, USA
- * Množství ocenění - Hugo, RetroHugo, Nebula, Damon Knight Memorial Grand Master Award
- * (Velmistr žánru) - za celoživotní zásluhy o fantastiku
- * „Historie budoucnosti“ - cyklické dějiny, i nefantastické mag.
- * Jako první začleňuje téma politiky a sexuality - klíčový autor pro vznik **sociální science fiction** → Hard SF se odděluje jako samostatný podžánr science fiction
- * Sociální a politická témata, neortodoxní partnerské vztahy, svobodná vůle, náboženství, radikální individualismus, vztah mezi fyzickou a citovou láskou
- * **Kontroverze:** Protiválečná Cesta slávy x propagace armády v Hvězdné pěchotě
- * Pravicové texty (za vlády R. Regana) - *Až za slunce západ plout*
Socialista a antikomunista (30. léta)
- * Vzpouira proti útlaku, útoky na rasové předsudky čtenářů...
- * *Cizinec v cizí zemi* (1961, č. 1994) - proti organizovanému náboženství
- * *Měsíc je drsná milenka* (1966, č. 1994) - návod k vytvoření nerozbitné podzemní organizace, *Vládci loutek* (1951, č. 1992)

"Poslyšte Pravdu. Nemáte zapotřebí nenávisti, boje ani strachu. Nabízím vám vodu života -" zničehonic se v jeho ruce octl pohár vody, jiskřící v záři slunečních paprsků, "- a můžete ji sdílet, kdykoli si to budete přát... a kráčet společně v míru, lásce a štěstí."

Do sklenice narazil kámen a roztrástil ji. Jiný jej udeřil do úst.

Usmál se na ně rozbitými a krvácejícími rty, pohlížeje přímo do kamery s výrazem bolestné a láskyplné touhy. Jakési spiknutí slunce a sterea mu kolem hlavy vykouzilo zlatou svatozář. "Ach moji bratři, jak vás miluji! Pijte zhluboka. Sdílejte a sbližujte se bez konce. Tys Bůh."

Jubal jeho slova šeptem opakoval. Následoval pětivteřinový stříh. "Jeskyně Cahuenga! Noční klub s pravým smogem z Los Angeles. Každý den dovážíme čerstvý. Šest exotických tanečnic."

"Zlynčujte ho! Dejte tomu parchantovi konopnou kravatu!" Z bezprostřední blízkosti vypálila brokovnice. Mikova pravá paže, zasažená hrubými broky, odpadla v lokti a pomalým letem se snesla mezi chladivá stébla trávníku, s dlaní nataženou, jako by je zvala.

...

Když klesl na zem, změnil se úder pěsti v kopance. Mluvil dál, zatímco jej kopali do žeber, drtili jeho zlatavé tělo, lámali mu kosti a rvali uši. Nakonec kdosi zařval, "Uhněte stranou, ať ho můžem polejt benzínem!"

Lůza se na okamžik stáhla a kamera zabrala v detailu obličej a ramena oběti. Muž z Marsu se usmál na své bratry, a pronesl ještě jednou, tiše, ale zřetelně: "Miluji vás." Neopatrná kobyłka přistála, bzučíc, na trávníku několik palců od jeho tváře. Mike obrátil hlavu a pohlédl na tvora, který ho upřeně sledoval. "Tys Bůh," vydechl šťastně a rozpojil se.

* **Sebeuvědomování si žánru - okruh autorů i čtenářská základna**

Žánrové ghetto, lpění na vlastních pravidlech, odtrženost od ostatní literatury

* **Nevraživý postoj k „vetřelcům“**

* **Jako obrana - nakladatelé ani kritika se science fiction nepočítají**

* **Americký knižní trh - magazínová tvorba míří na jiné čtenáře než knižní → úspěch v magazínu neznamena uznání kvality autora - podřadnost**

* **Konec zlatého věku**

po druhé světové válce

* **The Magazine of Fantasy & Science Fiction (od 1949)**

* **Literární hodnota, prolomení hranic mezi SF a mainstreamem**

* **Galaxy Science Fiction (1950 - 1980)**

* **Psychologie, sociální kritika, humanismus, satirická nadsázka, společenská kritika - Ray Bradbury, Kurt Vonnegut Jr.**

* **Technická spekulace a vědecká h⁹⁹odnověrnost ztrácejí na významu**